ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 12ης Νοεμβρίου 1998 *

Στην υπόθεση C-102/96,

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον Klaus-Dieter Borchardt, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Carlos Gómez de la Cruz, μέλος της ίδιας υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

προσφεύγουσα,

κατά

Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, εκπροσωπουμένης από τους Ernst Röder, Ministerialrat στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, και Bernd Kloke, Oberregierungsrat στο ίδιο υπουργείο,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο να αναγνωριστεί ότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, αφενός θεωρώντας ότι υφίσταται υποχρέωση επιθέσεως σήματος και θερμικής επεξεργασίας των σφαγίων μη ευνουχισμένων αρσενικών χοίρων, εφόσον το κρέας, ανεξαρτήτως του βάρους του ζώου, παρουσιάζει συγκέντρωση ανδροστενόνης υπερβαίνουσα τα 0,5 μg/g, ανιχνευόμενη μέσω της τροποποιημένης ανοσοενζυματικής μεθόδου του καθηγητή Claus, και αφετέρου θεωρώντας ότι σε περίπτωση υπερβάσεως της οριακής τιμής των 0,5 μg/g το κρέας παρουσιάζει έντονη γενετήσια οσμή, που έχει ως συνέπεια να καθίσταται ακατάλληλο για ανθρώπινη κατανάλωση, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

από τα άρθρα 5, παράγραφος 1, στοιχείο ιε', και 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 64/433/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 1964, για τον καθορισμό των υγειονομικών όρων παραγωγής και διάθεσης στην αγορά νωπού κρέατος (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/001, σ. 129), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/497/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουλίου 1991 (ΕΕ L 268, σ. 69), σε συνδυασμό με τα άρθρα 5, παράγραφος 1, 7 και 8 της οδηγίας 89/662/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 1989, σχετικά με τους κτηνιατρικούς ελέγχους που εφαρμόζονται στο ενδοκοινοτικό εμπόριο με προοπτική την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς (ΕΕ L 395, σ. 13), καθώς και από το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους G. Hirsch, πρόεδρο του δευτέρου τμήματος, προεδρεύοντα του έκτου τμήματος, G. F. Mancini, J. L. Murray (εισηγητή), H. Ragnemalm και K. M. Ιωάννου, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. La Pergola
γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις αγορεύσεις των διαδίκων κατά τη συνεδρίαση της 20ής Νοεμβρίου 1997,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 3ης Φεβρουαρίου 1998,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 27 Μαρτίου 1996, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άσκησε, δυνάμει του άρθρου

169 της Συνθήκης ΕΚ, προσφυγή με την οποία ζητεί να αναγνωριστεί ότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, αφενός θεωρώντας ότι υφίσταται υποχρέωση επιθέσεως σήματος και θερμικής επεξεργασίας των σφαγίων μη ευνουχισμένων αρσενικών χοίρων, εφόσον το κρέας, ανεξαρτήτως του βάρους του ζώου, παρουσιάζει συγκέντρωση ανδροστενόνης υπερβαίνουσα τα 0,5 μg/g, ανιχνευόμενη μέσω της τροποποιημένης ανοσοενζυματικής μεθόδου του καθηγητή Claus, και αφετέρου θεωρώντας ότι σε περίπτωση υπερβάσεως της οριακής τιμής των 0,5 μg/g το κρέας παρουσιάζει έντονη γενετήσια οσμή, που έχει ως συνέπεια να καθίσταται ακατάλληλο για ανθρώπινη κατανάλωση, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 5, παράγραφος 1, στοιχείο ιε', και 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 64/433/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 1964, για τον καθορισμό των υγειονομικών όρων παραγωγής και διάθεσης στην αγορά νωπού κρέατος (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/001, σ. 129), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/497/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουλίου 1991 (ΕΕ L 268, σ. 69), σε συνδυασμό με τα άρθρα 5, παράγραφος 1, 7 και 8 της οδηγίας 89/662/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 1989, σχετικά με τους κτηνιατρικούς ελέγχους που εφαρμόζονται στο ενδοκοινοτικό εμπόριο με προοπτική την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς (ΕΕ L 395, σ. 13), καθώς και από το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΚ.

2 Οι υγειονομικές προϋποθέσεις όσον αφορά το ενδοκοινοτικό εμπόριο νωπών κρεάτων αποτελούν το αντικείμενο κοινοτικής ρυθμίσεως ύστερα από τη θέση σε ισχύ της οδηγίας 64/433. Η τελευταία αυτή οδηγία τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/497, ώστε να ληφθεί υπόψη η κατάργηση των κτηνιατρικών ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα της Κοινότητας και να ενισχυθούν οι υγειονομικές εγγυήσεις εντός του κράτους μέλους καταγωγής. Με την τροποποιητική οδηγία διασαφηνίστηκαν, μεταξύ άλλων, οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες είναι δυνατό ορισμένα είδη κρέατος να χαρακτηρίζονται ακατάλληλα για κατανάλωση ή να υπόκεινται στην ιδιαίτερη υποχρέωση επιθέσεως σήματος ή σε θερμική επεξεργασία.

3 Το άρθρο 5 της οδηγίας 64/433, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/497, προβλέπει:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να χαρακτηρίζεται ακατάλληλο για ανθρώπινη κατανάλωση από τον επίσημο κτηνίατρο:

(...)

ιε) το κρέας που παρουσιάζει έντονη γενετήσια οσμή».

4 Το άρθρο 6 της ίδιας οδηγίας προσθέτει:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε:

(...)

β) το κρέας

(...)

iii) με την επιφύλαξη των περιπτώσεων που προβλέπονται στο άρθρο 5, παράγραφος 1 στοιχείο ιε', μη ευνουχισμένων αρσενικών χοίρων, βάρους σφαγίου άνω των 80 χιλιογράμμων, εκτός αν η εγκατάσταση μπορεί να εξασφαλίζει, με μέθοδο που αναγνωρίζεται με τη διαδικασία του άρθρου 16 ή, ελλείψει τέτοιας μεθόδου, με μέθοδο που αναγνωρίζεται από την οικεία αρμόδια αρχή, ότι είναι δυνατόν να αναγνωρίζονται τα σφάγια με έντονη γενετήσια οσμή,

να φέρει το ειδικό σήμα που προβλέπεται στην απόφαση 84/371/ΕΟΚ [της Επιτροπής, της 3ης Ιουλίου 1984, περί καθορισμού των χαρακτηριστικών της ειδικής σφράγισης για νωπό κρέας που αναφέρεται στο άρθρο 5, στοιχείο α', της οδηγίας 64/433 (ΕΕ L 196, σ. 46)] και να υποβάλλεται στην επεξεργασία που προβλέπεται στην οδηγία 77/99/ΕΟΚ [του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1976, περί υγειονομικών προβλημάτων στον τομέα των ενδοκοινοτικών συναλλαγών προϊόντων με βάση το κρέας (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/017, σ. 60)] όπως ισχύει μετά την τελευ-

ταία της τροποποίηση με την οδηγία 89/662/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 1989, σχετικά με τους κτηνιατρικούς ελέγχους που εφαρμόζονται στο ενδοκοινοτικό εμπόριο με προοπτική την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς (ΕΕ L 395, σ. 13)·

(...)

ζ) η επεξεργασία που αναφέρεται στα προηγούμενα σημεία να πραγματοποιείται στην εγκατάσταση καταγωγής ή σε οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση ορίζει ο επίσημος κτηνίατρος·

(...).»

5 Στο πλαίσιο της προοπτικής της υλοποιήσεως της εσωτερικής αγοράς, οι κτηνιατρικοί έλεγχοι νωπού κρέατος, που διενεργούνταν προηγουμένως στα εσωτερικά σύνορα των κρατών μελών, μετατέθηκαν κατ' ουσίαν, με την οδηγία 89/662, στη χώρα καταγωγής του νωπού κρέατος· επιπλέον, προβλέφθηκαν λεπτομερώς οι έλεγχοι που ήταν δυνατόν να διενεργούνται στη χώρα προορισμού.

6 Το άρθρο 5 της οδηγίας 89/662 προβλέπει:

«1. Τα κράτη μέλη προορισμού εφαρμόζουν τα ακόλουθα μέτρα ελέγχου:

α) η αρμόδια αρχή μπορεί, στον τόπο προορισμού του εμπορεύματος, να εξακριβώνει, με δειγματοληπτικούς κτηνιατρικούς ελέγχους και άνευ διακρίσεων, αν τηρούνται οι απαιτήσεις του άρθρου 3· μπορεί επίσης, με αυτή την ευκαιρία, να προβαίνει και σε δειγματοληψία.

Εξάλλου, όταν η αρμόδια αρχή του κράτους μέλους διαμετακόμισης ή του κράτους μέλους προορισμού διαθέτει πληροφορίες σχετικά με πιθανή παράβαση, μπορεί επίσης να διενεργεί ελέγχους κατά τη διάρκεια της μεταφοράς των εμπορευμάτων στο έδαφός του, συμπεριλαμβανομένου του ελέγχου πιστότητας των μεταφορικών μέσων·

(...).»

7 Στη συνέχεια, το άρθρο 7 της οδηγίας 89/662 ορίζει:

«1. Εάν, κατά τη διάρκεια ελέγχου που πραγματοποιείται στον τόπο προορισμού της αποστολής ή κατά τη μεταφορά, οι αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους προορισμού διαπιστώνουν:

(...)

β) ότι το εμπόρευμα δεν ανταποκρίνεται στις προϋποθέσεις που ορίζουν οι κοινοτικές οδηγίες ή, ελλείψει αποφάσεων σχετικά με τις προβλεπόμενες από τις οδηγίες κοινοτικές προδιαγραφές, οι εθνικές προδιαγραφές, οι προαναφερόμενες αρχές μπορούν, εφόσον το επιτρέπουν οι συνθήκες καταλληλότητας ή υγιεινομικού ελέγχου, να αφήνουν στον αποστολέα ή τον εντολοδόχο του τη δυνατότητα επιλογής ανάμεσα:

— στην καταστροφή των εμπορευμάτων,

ή

— τη χρησιμοποίησή τους για άλλες χρήσεις, συμπεριλαμβανομένης της εκ νέου αποστολής τους με την έγκριση της αρμόδιας αρχής της χώρας της εγκατάστασης καταγωγής.

(...)»

8 Τέλος, το άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/662 προβλέπει:

«1. Στις περιπτώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 7, η αρμόδια αρχή ενός κράτους μέλους προορισμού επικοινωνεί, χωρίς καθυστέρηση, με τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους αποστολής, οι οποίες λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα και ανακοινώνουν στην αρμόδια αρχή του πρώτου κράτους μέλους τη φύση των ελέγχων που διενεργούνται, τις αποφάσεις που λαμβάνονται και τους λόγους που υπαγόρευσαν τη λήψη τους.»

9 Στις 26 Ιανουαρίου 1993 ο Γερμανός Υπουργός Υγείας απηύθυνε στις ανώτατες κτηνιατρικές αρχές των κρατών μελών υπόμνημα με το οποίο τους γνωστοποίησε τις προδιαγραφές που έπρεπε να πληροί το εισαγόμενο στη Γερμανία νωπό κρέας (στο εξής: υπόμνημα). Με ανακοίνωση της 17ης Μαρτίου 1993, η Γερμανική Κυβέρνηση διαβίβασε στην Επιτροπή αντίγραφο του υπομνήματος αυτού.

10 Στο σημείο 3 του υπομνήματος αναφερόταν ότι ο κανόνας που προβλέπεται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 64/433, όπως έχει τροποποιηθεί με την οδηγία 91/497,

«ενσωματώνεται στο εθνικό δίκαιο κατά τρόπο ώστε να προσδιορίζεται τιμή 0,5 μg/g ανδροστενόνης, ανεξάρτητα από όριο βάρους. Σε περίπτωση υπερβάσεως της τιμής αυτής, το κρέας έχει έντονη γενετήσια οσμή και είναι ακατάλληλο προς βρώση κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο ιε'. Ως ειδική μέθοδος ανιχνεύσεως της ανδροστενόνης αναγνωρίζεται μόνο η τροποποιημένη ανοσοενζυματική μέθοδος, όπως έχει διαμορφωθεί από τον καθηγητή Claus. Τα κρέατα των μη ευνουχισμένων αρσενικών χοίρων που υπερβαίνουν την τιμή αυτή δεν μπορούν να εξάγονται προς την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ως νωπά κρέατα.

(...) Σε συμφωνία με την Επιτροπή και το Συμβούλιο [βλ. τη δήλωση που καταχωρίστηκε στα πρακτικά του Συμβουλίου σχετικά με το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', κατά τον χρόνο εκδόσεως της οδηγίας 91/497], το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 89/662 εφαρμόζεται σε όλες τις παρτίδες χοιρινών κρεάτων προελεύσεως άλλων κρατών μελών. Οι παρτίδες χοιρινών κρεάτων, ανεξάρτητα από το σήμα που πιστοποιεί την καταληλλότητά τους, εξετάζονται στον τόπο προορισμού, προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσο τηρείται η ανώτατη αυτή τιμή και, σε περίπτωση υπερβάσεως, προβάλλονται αντιρρήσεις για την εισαγωγή (...)».

11 Εκτιμώντας ότι οι προδιαγραφές που εξέθετε η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας στο σημείο 3 του υπομνήματός της ήσαν αντίθετες προς την οδηγία 64/433, όπως είχε τροποποιηθεί με την οδηγία 91/497, προς την οδηγία 89/662 και προς το άρθρο 30 της Συνθήκης, η Επιτροπή απηύθυνε στη Γερμανική Κυβέρνηση στις 3 Ιουνίου 1993 έγγραφο οχλήσεως ζητώντας της να υποβάλει τις παρατηρήσεις της εντός προθεσμίας δύο μηνών.

12 Με έγγραφο της 23ης Αυγούστου 1993, η Γερμανική Κυβέρνηση αμφισβήτησε τις αιτιάσεις της Επιτροπής, χωρίς όμως να προβάλει επιχειρήματα ικανά να κάνουν την τελευταία να αναθεωρήσει τις απόψεις της.

13 Με έγγραφο της 5ης Οκτωβρίου 1994, η Επιτροπή απηύθυνε στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας αιτιολογημένη γνώμη με την οποία της προσήψε ότι είχε παραβεί τις υποχρεώσεις που υπείχε από τις προμνημονευθείσες οδηγίες καθώς και από το άρθρο 30 της Συνθήκης. Ταυτόχρονα η Επιτροπή

κάλεσε την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας να λάβει τα μέτρα που ήσαν αναγκαία για τη συμμόρφωσή της προς την αιτιολογημένη γνώμη εντός προθεσμίας δύο μηνών από της κοινοποιήσεώς της.

14 Με την απάντησή της, της 16ης Μαρτίου 1995, η Γερμανική Κυβέρνηση δεσμεύθηκε να διευκρινίσει στα άλλα κράτη μέλη και στις ανώτατες γερμανικές κτηνιατρικές αρχές ότι οι έλεγχοι επί των παρτίδων κρέατος, για τους οποίους γινόταν μνεία στο σημείο 3 του υπομνήματός της, μπορούσαν να διενεργούνται σύμφωνα με τις κοινοτικές διατάξεις, χωρίς να δημιουργούνται διακρίσεις και μόνο υπό μορφή δειγματοληψιών στον τόπο προορισμού.

15 Η Επιτροπή υπέβαλε ερώτηση στις γερμανικές υπηρεσίες σχετικά με την πρόοδο των αναγγελθέντων μέτρων.

16 Με ανακοίνωση της 14ης Φεβρουαρίου 1996, η Γερμανική Κυβέρνηση επιβεβαίωσε τις δεσμεύσεις που είχε αναλάβει με το έγγραφο απαντήσεως στην αιτιολογημένη γνώμη και προέτεινε να ενημερωθούν οι ανώτατες υγειονομικές αρχές των λοιπών κρατών μελών σχετικά με τις αποφάσεις που είχαν ληφθεί για την υλοποίηση του υπομνήματος. Αντιθέτως, η Γερμανική Κυβέρνηση δήλωσε ότι δεν ήταν σε θέση να συμμορφωθεί προς την αιτιολογημένη γνώμη στο μέτρο που αυτή αφορούσε το σημείο 3 του υπομνήματός της. Συναφώς, η Γερμανική Κυβέρνηση αρνήθηκε ότι η γερμανική πρακτική είναι αντίθετη προς το κοινοτικό δίκαιο, επικαλούμενη επιτακτικούς λόγους συνδεομένους με την προστασία του καταναλωτή, έννοια η οποία έχει αποκτήσει στη Γερμανία τέτοια σημασία, ώστε δεν θα ήταν πλέον δυνατή, από πολιτική άποψη, η μεταβολή του ισχύοντος νομικού καθεστώτος.

17 Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή άσκησε ενώπιον του Δικαστηρίου την υπό κρίση προσφυγή.

18 Η Επιτροπή φρονεί ότι τα προβλεπόμενα στο σημείο 3 του υπομνήματος μέτρα είναι αντίθετα προς τα άρθρα 5, παράγραφος 1, στοιχείο ιε', και 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 64/433, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/497, με

την οποία, κατ' αυτήν, έχουν πλήρως εναρμονιστεί, εκτός των τομέων που ρητώς αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής της, οι κανόνες για την επίλυση των υγειονομικών προβλημάτων που ανακύπτουν ως προς την παραγωγή και τη διάθεση στην αγορά νωπού κρέατος προοριζομένου για ανθρώπινη κατανάλωση και προερχομένου από τα είδη ζώων που απαριθμούνται στην οδηγία. Η επίτευξη του επιδιωκομένου από τις διατάξεις αυτές στόχου της εναρμονίσεως διασφαλίζεται με το άρθρο 8 της οδηγίας 89/662, το οποίο προβλέπει κοινοτική διαδικασία για την υπερκέραση των δυσχερειών που προκύπτουν από τις διαφορές που είναι δυνατό να υφίστανται μεταξύ των χρησιμοποιούμενων από τα κράτη μέλη μεθόδων για την ανίχνευση των σφαγίων που αναδίδουν υπερβολικά έντονη οσμή αρσενικού χοίρου. Σύμφωνα με τη διαδικασία αυτή, η Επιτροπή ελέγχει τη μέθοδο που δημιουργεί αμφιβολίες, ενώ το αποτέλεσμα του εν λόγω ελέγχου δεσμεύει τα οικεία κράτη μέλη.

19 Η Γερμανική Κυβέρνηση αμφισβητεί ότι η οδηγία 64/433, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/497, αποτελεί συνολική εναρμόνιση των υγειονομικών διατάξεων που ισχύουν στα διάφορα κράτη μέλη στον τομέα του κρέατος και ειδικώς του χοιρινού κρέατος. Εν πάση περιπτώσει, τούτο δεν συμβαίνει όσον αφορά τις διατάξεις οι οποίες αφορούν την ανίχνευση της έντονης γενετήσιας οσμής και οι οποίες θα πρέπει, ως εκ τούτου, να εξεταστούν από πλευράς του άρθρου 30 της Συνθήκης.

20 Συναφώς, η Γερμανική Κυβέρνηση παραδέχεται ότι η επίμαχη εν προκειμένω γερμανική πρακτική μπορεί να θεωρηθεί ως περιορισμός του ενδοκοινοτικού εμπορίου. Παρ' όλ' αυτά, θεωρεί ότι ο περιορισμός αυτός δικαιολογείται, αφενός, από λόγους σχετικούς με την προστασία της υγείας των ανθρώπων, κατά την έννοια του άρθρου 36 της Συνθήκης ΕΚ, και, αφετέρου, από επιτακτικές απαιτήσεις, κατά την έννοια της αποφάσεως της 20ής Φεβρουαρίου 1979, 120/78, Rewe-Zentral, γνωστής ως «Cassis de Dijon» (Συλλογή τόμος 1979/I, σ. 321, σκέψη 8), ειδικότερα από την ανάγκη προστασίας του καταναλωτή.

21 Πρέπει να υπομνησθεί ότι, μολονότι είναι αληθές ότι το άρθρο 36 της Συνθήκης επιτρέπει τη διατήρηση περιορισμών της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων δικαιολογουμένων από λόγους προστασίας της υγείας και της ζωής των ζώων, που αποτελούν θεμελιώδεις επιταγές αναγνωρισμένες από το κοινοτικό δίκαιο, η εφαρμογή της διατάξεως αυτής πρέπει να αποκλείεται όταν οι κοινοτικές οδηγίες προβλέπουν την εναρμόνιση των μέτρων που είναι αναγκαία για την πραγματοποίηση του ειδικού σκοπού που θα επιδίωκε η επίκληση του άρ-

θρου 36 (βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 23ης Μαΐου 1996, C-5/94, Hedley Lomas, Συλλογή 1996, σ. I-2553, σκέψη 18). Η εφαρμογή αυτή αποκλείεται επίσης όταν γίνεται επίκληση της ανάγκης προστασίας των καταναλωτών.

22 Κατά συνέπεια, οι κατάλληλοι έλεγχοι πρέπει να διενεργούνται και τα μέτρα προστασίας πρέπει να λαμβάνονται στο πλαίσιο που έχει χαραχθεί από τις οδηγίες εναρμονίσεως (βλ. την απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-323/93, Centre d'insémination de la Crespelle, Συλλογή 1994, σ. I-5077, σκέψη 31). Συναφώς, κάθε κράτος μέλος πρέπει να επιδεικνύει εμπιστοσύνη όσον αφορά τους ελέγχους που διενεργούνται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους (βλ., ως πλέον πρόσφατη, την απόφαση της 19ης Μαρτίου 1998, C-1/96, Compassion in World Farming, Συλλογή 1998, σ. I-1251, σκέψη 47).

23 Κατά συνέπεια, πρέπει να εξεταστεί αν η οδηγία 64/433, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/497, σε συνδυασμό με την οδηγία 89/662, εναρμονίζει τα μέτρα που αποσκοπούν στην ανίχνευση της οσμής αρσενικού χοίρου και την αξιολόγησή της ως έντονης ή μη.

24 Όπως έχει ήδη κρίνει το Δικαστήριο, για την ερμηνεία των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου επιβάλλεται να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το γράμμα τους, αλλά και το πλαίσιό τους καθώς και οι στόχοι που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελούν μέρος (βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσα απόφαση Compassion in World Farming, σκέψη 49).

25 Προκειμένου, πρώτον, περί του πλαισίου εντός του οποίου εντάσσονται οι σχετικές διατάξεις, πρέπει να επισημανθεί ότι στη δεύτερη, στην τρίτη και στην τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 64/433 γίνεται μνεία των εμποδίων στο ενδοκοινοτικό εμπόριο που προκύπτουν «από τις διαφορές που υπάρχουν στα κράτη μέλη όσον αφορά τις υγειονομικές προδιαγραφές στον τομέα του κρέατος», καθώς και της ανάγκης εξαλείψεως αυτών των διαφορών μέσω της προσεγγίσεως των σχετικών διατάξεων των κρατών μελών. Εξάλλου, σύμφωνα με την πέμπτη και την έκτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 91/497, η προσαρμογή και η επέκταση των απαιτήσεων της οδηγίας 64/433 στο σύνολο της παραγωγής κρέατος αποτελεί συνέπεια της προκύπτουσας από την οδηγία 89/662 καταργήσεως των κτηνιατρικών ελέγχων στα μεταξύ των κρατών μελών σύνορα.

26 Πρέπει ακόμη να σημειωθεί ότι με την οδηγία 64/433 θεσπίστηκε ένα εναρμονισμένο σύστημα υγειονομικών ελέγχων το οποίο στηρίζεται στην ισοδυναμία των υγειονομικών εγγυήσεων που απαιτούνται στο σύνολο των κρατών μελών και ταυτόχρονα διασφαλίζει την προστασία της υγείας και την ισοδυναμία της επεξεργασίας των προϊόντων. Αντικείμενο του συστήματος αυτού είναι η μετάθεση των υγειονομικών ελέγχων προς το κράτος μέλος αποστολής (βλ. συναφώς τις αποφάσεις της 6ης Οκτωβρίου 1983, 2/82 έως 4/82, Delhaize Frères «Le Lion» κ.λπ., Συλλογή 1983, σ. 2973, σκέψη 11, και της 15ης Δεκεμβρίου 1993, C-277/91, C-318/91 και C-319/91, Ligur Carni κ.λπ., Συλλογή 1993, σ. I-6621, σκέψη 25).

27 Προκειμένου, δεύτερον, περί του σκοπού των σχετικών διατάξεων, πρέπει να υπομνησθεί ότι η οδηγία 64/433, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/497, στοχεύει στη ρύθμιση των υγειονομικών προϋποθέσεων για την παραγωγή και διάθεση στην αγορά του νωπού κρέατος. Εξάλλου, με την οδηγία 89/662 καθορίζονται οι κανόνες που εφαρμόζονται στους κτηνιατρικούς ελέγχους στο πλαίσιο του ενδοκοινοτικού εμπορίου. Κατ' ουσίαν, οι έλεγχοι αυτοί, οι οποίοι διενεργούνταν μέχρι τότε στα εσωτερικά σύνορα των κρατών μελών, έχουν μετατεθεί στη χώρα καταγωγής του νωπού κρέατος. Οι εν λόγω οδηγίες αποτελούν μέρος των μέτρων που προορίζονται για τη βαθμιαία υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς.

28 Όσον αφορά, ειδικότερα, τους κανόνες σχετικά με την ανίχνευση των σφαγίων που παρουσιάζουν έντονη γενετήσια οσμή, πρέπει να αναγνωριστεί ότι η μέθοδος που προβλέπεται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', σημείο iii, της οδηγίας 64/433, όπως έχει τροποποιηθεί με την οδηγία 91/497, δεν έχει εισέτι εκπονηθεί. Όμως, η ίδια διάταξη προβλέπει επιπλέον ότι, σε περίπτωση που δεν υφίσταται τέτοια μέθοδος, πρέπει να εφαρμόζεται η μέθοδος που αναγνωρίζεται από την οικεία αρμόδια αρχή. Από το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της ίδιας οδηγίας προκύπτει επίσης ότι η προβλεπόμενη στα προηγούμενα σημεία επεξεργασία πρέπει, κατ' αρχήν, να γίνεται στην εγκατάσταση καταγωγής. Τέλος, όταν η εκτίμηση της καταλληλότητας του κρέατος από άποψη υγιεινής, στο πλαίσιο των ελέγχων που διενεργούνται εντός της χώρας καταγωγής, δεν είναι η ίδια με αυτή που προκύπτει από τους δειγματοληπτικούς ελέγχους που διενεργούνται στη χώρα προορισμού, το άρθρο 8 της οδηγίας 89/662 προβλέπει ειδική διαδικασία αποσκοπούσα στη διευθέτηση των διαφορών αυτών.

29 Επομένως, από τις συνδυασμένες διατάξεις της οδηγίας 64/433, όπως έχει τροποποιηθεί με την οδηγία 91/497, και της οδηγίας 89/662 προκύπτει ότι τα μέτρα για την ανίχνευση της έντονης γενετήσιας οσμής των μη ευνουχισμένων αρσενικών χοίρων έχουν αποτελέσει το αντικείμενο κοινοτικής εναρμονίσεως.

30 Κατά συνέπεια, πρέπει να εξεταστεί αν η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας έχει παραβεί, λόγω των προϋποθέσεων που προβλέπονται στο σημείο 3 του υπομνήματος, τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 5, παράγραφος 1, στοιχείο ιε', και 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 64/433, όπως έχει τροποποιηθεί με την οδηγία 91/497, σε συνδυασμό με τα άρθρα 5, παράγραφος 1, 7 και 8 της οδηγίας 89/662, καθώς και από το άρθρο 30 της Συνθήκης.

31 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί, πρώτον, ότι, σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο ιε', της οδηγίας 64/433, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/497, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να χαρακτηρίζεται ακατάλληλο για ανθρώπινη κατανάλωση από τον επίσημο κτηνίατρο το κρέας που παρουσιάζει έντονη γενετήσια οσμή. Εξάλλου, από το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', σημείο iii, της ίδιας οδηγίας προκύπτει ότι μόνο τα σφάγια βάρους άνω των 80 χιλιογράμμων πρέπει να φέρουν το προβλεπόμενο στην απόφαση 84/371 ειδικό σήμα και να υποβάλλονται στη θερμική επεξεργασία που προβλέπεται από την οδηγία 77/99, και μάλιστα μόνον εφόσον η εγκατάσταση δεν μπορεί να εξασφαλίζει, βάσει κοινής μεθόδου ή, ελλείψει τέτοιας μεθόδου, βάσει μεθόδου αναγνωριζομένης από την αρμόδια αρχή της χώρας καταγωγής, ότι μπορούν να εντοπίζονται τα σφάγια που παρουσιάζουν έντονη γενετήσια οσμή.

32 Όμως, από τη δικογραφία προκύπτει ότι οι γερμανικές αρχές επιβάλλουν την επίθεση σήματος και τη θερμική επεξεργασία και όσον αφορά τα σφάγια με βάρος κάτω των 80 χιλιογράμμων. Εξάλλου, οι ίδιες αρχές επιβάλλουν την επεξεργασία αυτή, ανεξαρτήτως του αν οι αρχές της χώρας καταγωγής χρησιμοποιούν μέθοδο κατάλληλη για τον εντοπισμό των κρεάτων που παρουσιάζουν έντονη γενετήσια οσμή, και δεν αναγνωρίζουν παρά μόνο την ανοσοενζυματική δοκιμασία που μνημονεύεται στο σημείο 3 του υπομνήματος ως ειδική μέθοδο επιτρέπουσα τον εντοπισμό της ανδροστενόνης, στην οποία οφείλεται, κατ' αυτές, η οσμή αρσενικού χοίρου.

33 Κατά συνέπεια, η προσφυγή της Επιτροπής, στο μέτρο που αφορά την παράβαση των άρθρων 5, παράγραφος 1, στοιχείο ιε', και 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', σημείο iii, της οδηγίας 64/433, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/497, πρέπει να κριθεί βάσιμη.

34 Δεύτερον, η Επιτροπή φρονεί ότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας έχει παραβεί τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 5, παράγραφος 1, 7 και 8 της οδηγίας 89/662, διότι οι γερμανικές αρχές, αντί να εφαρμόζουν την τροποποιημένη ανοσοενζυματική δοκιμασία του καθηγητή Claus στο πλαίσιο δειγματοληπτικών ελέγχων, όπως τους επιτρέπει το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 89/662, έχουν δηλώσει μονομερώς ότι η μέθοδος αυτή είναι σε όλες τις περιπτώσεις υποχρεωτική και αρνούνται να αναγνωρίσουν την καταλληλότητα, από άποψη υγιεινής, του εισαγομένου χοιρινού κρέατος που έχει ελεγχθεί σύμφωνα με τη δανική μέθοδο scatol, χωρίς όμως και να ακολουθούν την ειδική διαδικασία που έχει καθιερωθεί με το άρθρο 8 της οδηγίας 89/662.

35 Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ισχυρίζεται ότι, ελλείψει εναρμονισμένης κοινοτικής νομοθεσίας, κάθε κράτος μέλος μπορεί να καθορίζει μονομερώς το όριο πέραν του οποίου η γενετήσια οσμή αρσενικού χοίρου καθιστά το κρέας ακατάλληλο για κατανάλωση. Συναφώς, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας παρατηρεί ότι η χρησιμοποιούμενη από τις δανικές αρχές μέθοδος scatol δεν είναι η ενδεδειγμένη από επιστημονική άποψη δοκιμασία.

36 Πρέπει να υπομνησθεί ότι, όπως έχει ήδη διαπιστωθεί στη σκέψη 29 της παρούσας αποφάσεως, οι διατάξεις σχετικά με την ανίχνευση της έντονης γενετήσιας οσμής μη ευνουχισμένων αρσενικών χοίρων έχουν εναρμονιστεί σε κοινοτικό επίπεδο.

37 Υπό τις συνθήκες αυτές, εφόσον η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας διαπίστωνε, στο πλαίσιο επιτρεπομένων ελέγχων και κατ' εφαρμογή δικών της μεθόδων, ότι το εισαγόμενο κρέας παρουσίαζε έντονη γενετήσια οσμή που το καθιστούσε ακατάλληλο για ανθρώπινη κατανάλωση, δηλαδή διαπίστωνε τη συνδρομή των περιστάσεων που περιγράφονται στο άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 89/662, όφειλε να κινήσει την προβλεπόμενη στο άρθρο 8 της ίδιας οδηγίας διαδικασία και να έλθει αμέσως σε επαφή με τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους αποστολής, εν προκειμένω του Βασιλείου της Δανίας.

38 Πράγματι, το άρθρο 8 της οδηγίας 89/662 δεν αφήνει στα κράτη μέλη καμία δυνατότητα επιλογής ως προς την εφαρμογή της διαδικασίας που προβλέπει.

39 Σύμφωνα με την Επιτροπή, οι αρμόδιες γερμανικές αρχές δεν ακολούθησαν την προβλεπόμενη από το άρθρο 8 διαδικασία. Η Γερμανική Κυβέρνηση αμφισβητεί τον ισχυρισμό αυτό, χωρίς όμως και να προσκομίζει αποδείξεις σχετικά με το ότι πράγματι εφάρμοσε τη διαδικασία αυτή.

40 Κατά συνέπεια, η ασκηθείσα από την Επιτροπή προσφυγή, στο μέτρο που αφορά τα άρθρα 5, παράγραφος 1, 7 και 8 της οδηγίας 89/662, πρέπει να κριθεί βάσιμη.

41 Επομένως, διαπιστώνεται ότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, αφενός επιβάλλοντας την υποχρέωση επιθέσεως σήματος και θερμικής επεξεργασίας των σφαγίων μη ευνουχισμένων αρσενικών χοίρων, εφόσον το κρέας, ανεξαρτήτως του βάρους του ζώου, παρουσιάζει συγκέντρωση ανδροστενόνης υπερβαίνουσα τα 0,5 μg/g, ανιχνευόμενη μέσω της τροποποιημένης ανοσοενζυματικής μεθόδου του καθηγητή Claus, και αφετέρου θεωρώντας ότι σε περίπτωση υπερβάσεως της οριακής τιμής των 0,5 μg/g το κρέας παρουσιάζει έντονη γενετήσια οσμή, που έχει ως συνέπεια να καθίσταται ακατάλληλο για ανθρώπινη κατανάλωση, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 5, παράγραφος 1, στοιχείο ιε', και 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 64/433, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/497, καθώς και από τα άρθρα 5, παράγραφος 1, 7 και 8 της οδηγίας 89/662.

Επί των δικαστικών εξόδων

42 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα. Δεδομένου ότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα)

αποφασίζει:

1) **Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, αφενός επιβάλλοντας την υποχρέωση επιθέσεως σήματος και θερμικής επεξεργασίας των σφαγίων μη ευνουχισμένων αρσενικών χοίρων, εφόσον το κρέας, ανεξαρτήτως του βάρους του ζώου, παρουσιάζει συγκέντρωση ανδροστενόνης υπερβαίνουσα τα 0,5 μg/g, ανιχνευόμενη μέσω της τροποποιημένης ανοσοενζυματικής μεθόδου του καθηγητή Claus, και αφετέρου θεωρώντας ότι σε περίπτωση υπερβάσεως της οριακής τιμής των 0,5 μg/g το κρέας παρουσιάζει έντονη γενετήσια οσμή, που έχει ως συνέπεια να καθίσταται ακατάλληλο για ανθρώπινη κατανάλωση, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 5, παράγραφος 1, στοιχείο ιε', και 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 64/433/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 1964, για τον καθορισμό των υγειονομικών όρων παραγωγής και διάθεσης στην αγορά νωπού κρέατος, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/497/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουλίου 1991, καθώς και από τα άρθρα 5, παράγραφος 1, 7 και 8 της οδηγίας 89/662/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 1989, σχετικά με τους κτηνιατρικούς ελέγχους που εφαρμόζονται στο ενδοκοινοτικό εμπόριο με προοπτική την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς.**

2) **Καταδικάζει την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας στα δικαστικά έξοδα.**

Hirsch Mancini Murray

Ragnemalm Ιωάννου

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 12 Νοεμβρίου 1998.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του έκτου τμήματος

P. J. G. Kapteyn